

به‌فرد مشارکت مدنی را به جای سایر عقود، وافی به مقصود می‌دانست.

ب) یک نظر مخالف یا به‌اصطلاح "سلبی" که به هیچ‌گونه جایگزینی اعتقاد نداشت و معتقد به "حفظ وضع موجود" بود.

پ) یک نظر اعتدالی که قایل به جایگزینی مشارکت مدنی به جای سایر عقود بود، مشروط بر آن که با دو یا سه ابزار موجود و ترجیحاً "سلف" و "قرض‌الحسنه" همراه باشد.

علاوه بر این بررسی، نتایج به‌دست‌آمده از بررسی‌های آماری دیگر^(۲)، مؤید لزوم تجدیدنظر اساسی در شکل عملیاتی بانک‌های کشور بوده است، به گونه‌ای که نظام بانکی را از ناهماهنگی و به عبارتی، ناهمگونی، تداخل وظایف، دوباره‌کاری، اتلاف وقت و منابع برهاند و آنچه از محل سپرده‌های مردم در اختیار متقاضیان قرار می‌گیرد، حقیقتاً در قالب تسهیلات باشد و نه تزیینات!

نخستین بار نیست که درباب لزوم تقلیل، جابجایی و تغییر ترکیب ابزارهای مالی مورد استفاده در نظام بانکی جدید (۱۴ ابزار) که نباید آن را با عقود اسلامی برگرفته از قانون مدنی (هشت عقد) اشتباه نمود، سخن به میان می‌آید و غالباً به اظهارنظرهایی که فاقد ضمانت اجراست، منتهی می‌گردد.

"بررسی امکان جایگزینی مشارکت مدنی با سایر عقود اسلامی در چارچوب نظام بانکداری بدون‌ربا" به اقرب احتمال، نخستین پژوهشی بود که در یک رساله کارشناسی ارشد بابه‌گیری از کلیات و خطوط اساسی مقاله‌ای از استاد گر انما، دکتر سیدحسین مهدوی نجم‌آبادی، توسط سیدیونس صادقی، پژوهشگر بانک ملی ایران، به راهنمایی راقم این سطور فراهم آمد و در خرداد ماه ۱۳۷۱ در موسسه عالی بانکداری ایران به تصویب رسید.

نگارنده، بعدها، خلاصه‌ای از نتایج این رساله را همراه با مطالب جدیدی تحت‌عنوان "نگرشی به ابعاد مسایل اساسی نظام بانکداری اسلامی در تجربه جمهوری اسلامی ایران" در چهارمین همایش بانکداری اسلامی^(۱) با امعان نظر به مسایل اساسی زیرین ارائه داد:

الف) مسایل در ارتباط با قوانین و مقررات ناظر بر سیستم بانکی جدید.

ب) مسایل مرتبط با ساختار نظام بانکی جدید.

پ) مسایل مربوط به ماهیت و نوع عملیات نظام بانکی جدید.

تاکید نویسنده مقاله، مستند بر نکات و آمار جدید و تحقیق جامع تهیه‌کننده پایان‌نامه مذکور بر این بود که "مشارکت مدنی" با طیف وسیع کاربردی خود، مناسبترین ابزاری است که در تامین نیازهای تولیدی، خدماتی و بازرگانی مورد نیاز متقاضیان، به سادگی و آسانی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

این پیشنهاد و ویژگی منحصر به فرد آن، برخی از صاحب نظران را که مقاله را به قصد انتقاد سازنده و با حسن نیت مطالعه فرموده بودند، بر آن داشت که در خصوص جایگزینی "مشارکت مدنی" به جای سایر عقود، نظریات زیرین را ارائه دهند:

الف) یک نظر رادیکال که جایگزینی منحصر

خطوط اصلی "الگوی جدید بانکداری

اسلامی" برای نخستین بار در هفدهمین همایش بانکداری اسلامی در موسسه عالی بانکداری ایران مطرح شده است.

الگوی جدید

بانکداری

اسلامی

در

بوته نقد

دکتر سیدعلی اصغر هدایتی

اشاره

در سالی که گذشت، طرح جدید پیشنهادی برای نظام بانکداری اسلامی که طی چهار سال توسط وزارت امور اقتصادی و دارایی و با همکاری تنی چند از نخبگان دانشگاهی و حوزوی تهیه شده بود، در همایشی تحت‌عنوان "همایش الگوی جدید بانکداری اسلامی" در محل دانشکده مدیریت دانشگاه تهران ارائه شد و مورد بحث و گفتگو قرار گرفت.

در شماره‌های قبل، ضمن بررسی انتقادی الگوی مزبور، نظریات تنی چند از صاحب نظران درباره کم‌وکیف این الگو مطرح شد و آنچه در این شماره به نظر خوانندگان گرامی نشریه بانک و اقتصاد می‌رسد، ملاحظات دیگری است در این ارتباط، بدین امید که در

② آیا پس از چهار سال بررسی، پیشنهاد الگوی جدید توان آن را دارد که نگرانی و دغدغه خاطر معاونت محترم وزارت امور اقتصادی و دارایی را برطرف نماید؟

خوشبختانه، در این رهگذر، با همت والای برخی از مسوولان نظام بانکی، علی‌الخصوص مقامات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و در درجه نخست، شادروان دکتر سیدمحسن نوربخش، ریاست کل پیشین آن بانک، گام‌های موثری در تحرک بیشتر و رفع ناهنجاری‌های موجود برداشته شد. تصویب لایحه قانونی مربوط به تاسیس بانک‌های غیردولتی و ایجاد زمینه مساعد برای آغاز فعالیت آنها و بازنگری در قوانین و مقررات ناظر بر سیستم بانکی

کشور که هم‌اکنون به جد در دفتر معاونت اقتصادی بانک مرکزی دنبال می‌شود، از آن جمله است.

با وجود این، در شرایط کنونی، بانک‌های کشور - علی‌الخصوص بانک‌های دولتی - از بافت سنتی خود خارج نشده‌اند و تمرکز منابع بانکی که با ملاحظه توزیع فراوانی تسهیلات اعطایی کاملاً مشهود است، در شمار مسایلی است که فزون بر تاثیر منفی بر ثبات وضع دارایی‌های بانک‌ها، منشأ بروز مشکلات عدیده دیگر خواهد گردید. گرایش فکری تحصیل حداکثر سود در اغلب بانکداران ما که هنوز هم تحت‌تاثیر رسوب افکار گذشته، "سوددهی محض" را مرجع بر "کارایی" بانک می‌دانند، و نبود ساختارهایی مانند بازار سرمایه، طبعاً توجه و تمایل به استفاده بیشتر از تسهیلات کوتاه‌مدت را برمی‌انگیزد و همین انگیزه - لاقبل به طور غیرمستقیم - موجب تساهل برخی از بانکداران ما می‌شود و از تمایل و تلاش آنان در جهت استفاده از روش‌های دیگر که بی‌تردید از نظر اقتصادی متضمن آثار و تبعات مفیدی است، می‌کاهد.

طرح موضوع

به نظر می‌رسد که دغدغه خاطر تهیه‌کنندگان طرح مورد بررسی (الگوی جدید بانکداری بدون ربا) که نخستین بار خطوط اصلی آن در مقاله ارائه‌شده در هفدهمین همایش بانکداری اسلامی (موسسه عالی بانکداری ایران / بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران / شهریور ماه ۱۳۸۵) توسط حجت‌الاسلام سیدعباس موسویان، عضو هیات‌علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی مطرح گردید^(۳)، از همین باب بوده است: تمرکز منابع بانکی در اعطای تسهیلات کوتاه‌مدت، تنوع و تکثر تسهیلات اعطایی (ابزارهای مالی) و ترکیب نامتجانس آنها.

به اعتقاد ایشان «در بانکداری کنونی، عقود مبادله‌ای مانند فروش اقساطی، جعاله، خرید دین و سلف، و عقود غیر انتفاعی مانند قرض‌الحسنه، و عقود مشارکتی مانند مشارکت مدنی و حقوقی، مزارعه و مساقات که نیاز به مشارکت بیشتری دارند، وجود دارد که به خوبی از هم تفکیک نشده‌اند»^(۴)، و لذا،

باید آنچه از محل سپرده‌های مردم در اختیار متقاضیان قرار می‌گیرد، حقیقتاً در قالب تسهیلات باشد و نه تضییقات!

سخنرانی حجت‌الاسلام موسویان که تفصیل آن در مقاله سابق‌الذکر مندرج در "مجموعه مقالات هفدهمین همایش بانکداری اسلامی" ذکر شده است، در بیان مشکلات ناشی از این تنوع و تعدد و در واقع، اختلاط ابزارهای مورد استفاده در نظام کنونی، کلیاتی را در ارتباط با طرح الگویی که بتواند رافع مشکلات موجود باشد، ارائه می‌دهد.

وزیر امور اقتصادی و دارایی - دکتر داود دانش‌جعفری - به روال همیشگی، پیش و بیش از آن که در کسوت یک "وزیر" تجلی نماید، در شکل و شمایل یک پژوهنده آگاه، سخندان و سخن‌سنج، ضمن بیانات افتتاحیه همایش با اشاره به مسایل فعلی سیستم بانکی، گفت: «اکنون نظام بانکی کشور با مشکلاتی مثل مشکلات آتی خرید و فروش اوراق مشارکت در بازار ثانویه، استفاده ناچیز از خرید دین، درگیری نظام بانکی با بنگاه‌داری، پیشرفت اندک در واسطه‌گری مالی، شرایط احراز وکالت بانک، تبدیل حق وکالت از سوی بانک‌ها به حق توکیل، نظارت ناکافی بانک‌ها، شایبه صوری‌بودن نظارت بانک در عقد جعاله، فروش اقساطی و مشارکت مدنی روبرو است»^(۵)

دکتر هدایتی: چنین نیست که الگوی پیشنهادی، در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا، بدون کوچکترین تغییر یا تبدیل، قابلیت اجرا داشته باشد.

در همین همایش، دکتر ابراهیم شیبانی، ریاست کل بانک مرکزی نیز طی سخنرانی مبسوط خود، از شبکه بانکی به عنوان پیشتاز خدمت به رشد و توسعه کشور یاد کرد و با اشاره به برداشت غلط از بانکداری اسلامی، مبنای عملکرد نظام بانکی کشور را "قانون عملیات بانکی بدون ربا" دانست و تصریح کرد: «این قانون موردتأیید شورای نگهبان است، ولی این قانون نیازمند تغییر و ارتقاء است»^(۶).

برای مزید اطلاع خوانندگان عزیز نشریه "بانک و اقتصاد" خاطرنشان می‌سازد که تغییر موردنظر ریاست کل بانک مرکزی که افزون بر قانون یادشده، مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر سیستم بانکی

کشور را دربرمی‌گیرد، از نخستین دوره تصدی شادروان دکتر نوربخش متناوباً مطرح بوده است و هم‌اکنون متجاوز از دو سال است که موضوع با هدف تهیه و تدوین یک قانون جامع بانکی، در کمیته‌های تخصصی مورد بررسی قرار دارد.

معرفی طرح جدید

در جریان برگزاری "همایش الگوی جدید بانکداری اسلامی"، علاوه بر حجت‌الاسلام سیدعباس موسویان، سیدحمید پورمحمدی، معاونت وزارت امور اقتصادی و دارایی، نکات اصلی طرح را به تفصیل موردبحث قرار داد که خلاصه آن ذیلأ به نظر خوانندگان گرامی می‌رسد:

۱) براساس این طرح، بانک‌های کشور، به سه گروه بانک‌های تجاری، تخصصی و جامع تقسیم می‌شوند و با ارائه چارچوبی مناسب برای بانک‌های تجاری و تخصصی، آنها را از ورود به فعالیت‌های زاید و پرهزینه دور می‌کند.

آیا الگوی جدید پیشنهادی، می‌تواند

راهکارهایی را ارائه دهد که رابطه موجود

بین تجهیز و تخصیص منابع را دگرگون سازد

و بانکداری اسلامی را به سوی مفهوم واقعی

آن (مشارکت در سود و زیان) سوق دهد؟

۲) تفکیک انواع قراردادهای تسهیلات بانکی به تناسب ماهیت بانک‌های تجاری و تخصصی، براساس این الگو انجام می‌پذیرد.

۳) این امر نه تنها سهولت آموزش و تسهیل در انعقاد دقیق قراردادها را به همراه خواهد داشت، بلکه سبب جلوگیری از اتلاف وقت و سردرگمی مشتریان می‌شود.

۴) فعالیت بانک‌ها و نوع قراردادها در این الگو طوری تنظیم شده است که با اهداف و سلیقه‌های مشتریان تناسب دارد و براساس نظام بانکی هم برای افرادی که به دنبال قراردادهایی با نرخ‌های مشخص هستند و هم برای آنهایی که دنبال سود بالاتر در قبال پذیرش خطرپذیری بیشتر هستند، راهکار روشن ارائه می‌دهد.

۵) نوع انتخاب قراردادها، تناسب آنها با نوع فعالیت بانک و تطبیق با اهداف و سلاقی سپرده‌گذاران و دریافت‌کنندگان تسهیلات، باعث

خواهد شد تا قرار به صورت واقعی اجرا شود و نظام بانکی از اتهام صوری بودن معاملات، رهایی یابد. (۶) طبقه‌بندی قراردادهای متناسب با ماهیت و توان بانک‌ها، باعث کاهش هزینه بانکی و در نتیجه، کاهش هزینه استفاده از تسهیلات بانکی خواهد شد. (۷) استفاده از این الگو، ضمن شفافیت و سهولت در اجرای عقود اسلامی، سبب هماهنگی بیشتر با استانداردهای حسابداری و در نتیجه، انطباق عملیات بانکی کشور با قواعد بانکداری متعارف بین‌المللی می‌شود.

(۸) این الگو براساس قانون عملیات بانکی بدون ربا طراحی شده و اجرای آن نیازمند بازنگری در برخی از دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اجرایی خواهد بود و نیازی به تغییر قانون مصوب مجلس شورای اسلامی نخواهد داشت.

(۹) این الگو که متضمن راهکارهای عملی برای رفع نگرانی‌ها و تنگناهای فعلی نظام بانکداری اسلامی است، می‌تواند زمینه تحقق و عملیاتی شدن آن را در نظام بانکی کشور فراهم آورد و الگویی مناسب برای سایر جوامع اسلامی باشد.^(۷)

و جان کلام در همین واقعیتی است که معاونت وزارت امور اقتصادی و دارایی در بند ۹ فوق بیان داشته‌اند: «ارایه راهکارهای عملی برای رفع نگرانی‌ها و تنگناهای فعلی نظام بانکداری اسلامی»

در تجربه کشور ما پس از گذشت ۲۳ سال از تاریخ تصویب قانون عملیات بانکی بدون ربا!

در اینجا این سوال اساسی مطرح می‌شود که آیا پس از چهار سال بررسی (العهده علی الراوی!)، پیشنهاد الگوی جدید توان آن را دارد که نگرانی و دغدغه خاطر معاونت محترم وزارت امور اقتصادی و دارایی را برطرف نماید؟ یا به تعبیر آقای محمدحسین دانایی، سردبیر نشریه بانک و اقتصاد «الگوی است جدید برای رنگ‌آمیزی سیستم بانکی»^(۸)؟ طرحی که به اعتقاد دکتر حسین حشمتی مولایی، استاد دانشگاه و مدیر گروه پولی و مالی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی که خود از کارشناسان مجرب و صاحب‌نظر بانکی کشور می‌باشند «طرح پیشنهادی با آنچه تحت‌عنوان تغییر الگو مطرح می‌شود، منافات

دارد، چون تغییر الگو و ارایه الگوی جدید، مسلماً با یک پیشنهاد ساده تفاوت دارد... وقتی ما از تغییر صحبت می‌کنیم، باید تعاریف جدید ارایه دهیم یا معادلات جدید را مطرح کنیم، در حالی که آنچه تحت‌عنوان الگوی جدید مطرح شده، نه منجر به تغییر اتحادها شده است و نه معادلات جدیدی را ارایه می‌دهد و شاید صرفاً یک پیشنهاد باشد؛ البته از این پیشنهادها زیاد مطرح شده و این در حالی است که ارایه این پیشنهادها در خود قانون مستتر است»^(۹) با کمال تأسف باید اذعان داشت که در طول اجرای نسبتاً قابل‌ملاحظه نظام بانکی جدید، قسمت اعظم نیازهای مالی از محل تسهیلات کوتاه‌مدت

بیشتر از ابزارهای مشارکتی سوق دهد؟ (بند ۹ مختصات برشمرده در ارتباط با الگوی جدید).

(۲) آیا الگوی پیشنهادی که وفق بند ۸ مختصات برشمرده، تنها نیازمند بازنگری در برخی از دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اجرایی اعلام شده است، بدون تغییر و یا حتی تعدیل برخی از مواد قانون عملیات بانکی بدون ربا، از جمله تبصره ماده ۳ قانون که عمده‌تأ متمرکز بر عقود مبادلاتی است، قابل پیاده‌شدن است؟

(۳) در مورد شفافیت و سهولت اجرای عقود در انطباق با استانداردهای حسابداری، استحضار دارند که با توجه به دستورالعمل‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، در چارچوب قواعد بانکداری بین‌المللی متعارف، از جمله مقررات کمیته بال، مساعی لازم پیوسته از جانب مدیریت نظارت بر امور بانک‌های این بانک انجام می‌پذیرد. طبیعتاً و منطقی‌اً این مقررات در مورد الگوی پیشنهادی نیز در صورت تصویب لازم‌الاتباع خواهد بود.

(۴) بدیهی است که طبقه‌بندی قراردادهای متناسب با ماهیت و توان بانک‌ها، باعث کاهش هزینه بانکی و در نتیجه، کاهش هزینه استفاده از تسهیلات بانکی خواهد بود، وظیفه‌ای که بانک‌ها در اجرای آن حداکثر مساعی را مبذول می‌دارند و در صورت اجرای طرح پیشنهادی جدید نیز جز این انتظاری

نمی‌توان داشت.

(۵) در مورد بندهای ۴ و ۵ موردنظر، رویه ساری و جاری بانک‌ها، کامیاب مبتنی بر همان است که اظهار فرموده‌اند. مسلماً اکثریت سختکوش کارکنان بانک‌ها تا حد امکان و حتی فراتر از آنچه موردتوقع است، از مساعدت و هدایت مشتریان دریغ ندارند و به نظر نمی‌رسد که الگوی پیشنهادی نیز در صورت اجرا، جز اتخاذ این رویه روال دیگری را درپیش گیرد.

(۶) به هر روی، توفیق بیشتر در مواردی که در پیشنهاد الگوی جدید موردنظر بوده است، نیاز به آموزش گسترده و عمیق دارد که نتیجه مطلوب آن بی‌تردید در تسهیل در انعقاد دقیقتر قراردادهای جلوگیری از اتلاف وقت و سردرگمی مشتریان ملاحظه خواهد گردید (بند ۳ مختصات طرح).

② نقدها را بود آیا که عیاری گیرند - تا همه صومعه‌داران بی‌کاری گیرند؟

تأمین شده است و این نقطه‌ضعفی است که نظام بانکداری اسلامی ما را از قالب اصلی خود خارج ساخته و موجباتی را فراهم آورده است که گرایش عمده منابع را به مواردی سوق داده است که از نظر ماهیت عملیات، مبتنی بر نظام مشارکت در سود و زیان (PLS) نیست.

با عنایت به مراتب و موارد برشمرده، توجه مقام معاونت وزارت امور اقتصادی و دارایی را به نکات و ملاحظات ذیل معطوف می‌دارد:

(۱) آیا الگوی جدید پیشنهادی، می‌تواند راهکارهایی را ارایه دهد که رابطه موجود بین تجهیز و تخصیص منابع را در تجربه کشور ما دگرگون سازد و بانکداری اسلامی را به سوی مفهوم واقعی آن (مشارکت در سود و زیان) و به عبارت دیگر، استفاده

۷ و ۸) آنچه در بندهای ۱ و ۲ مطرح فرموده‌اند، روشی است که هم‌اکنون بانک‌های کشور - اعم از تجاری و تخصصی - انجام می‌دهند، نهایت آن که مرز مشخصی در انجام وظایف آنها بعضاً ملاحظه نمی‌شود. تفکیک این وظایف، گو اینکه انجام آن در کوتاه‌مدت مقدور نخواهد بود، لکن آن را می‌توان از مشخصات و ممیزات الگوی پیشنهادی برشمرد، لکن بانک جامع که اساساً موجودیت آن مورد تردید است، نیاز به تبیین بیشتری دارد و در یک جمع‌بندی کلی، چنین نیست که الگوی پیشنهادی در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا، بدون کوچکترین تغییر یا تعدیل، قابلیت اجرا داشته باشد.

پایان سخن

در پایان، ضمن تمجید از زحمات عزیزانی که در تهیه و تدوین این طرح بذل مساعی نموده‌اند، ضمن اعلام ضرورت قطعی یک مطالعه جامع‌الاطراف و استفاده از مطالعات کشورهای دیگر که بانکداری اسلامی را به تجربه در آورده‌اند و کاملاً نیز موفق بوده‌اند (به‌عنوان مثال، بانک اسلامی مالزی) پیشنهادهایی را تقدیم می‌دارد:

اولاً، استفاده هر چه بیشتر از نظریات و تجربیات افراد مطلع و کارآموده، در عین حال، وارسته و فرزانه که در انجام این امر بسیار مهم یار شاطر باشند و نه بار خاطر! ثانیاً، نیاز به تذکار نیست که راه‌حل مسایل مورد ابتلای نظام بانکی کشور همانند سایر مسایل اقتصادی - اجتماعی جامعه رویه تحول ما، بدون بهره‌وری از دانش روز، آنهم در آستانه هزاره سوم میلادی و کسب تجربه از کشورهای شاخص، مقدور و میسر نخواهد بود و از همه مهمتر، بهبود ساختار مدیریتی (مدیریتی متعهد، متخصص، کاردارن، کارساز و کار آفرین) از شرایط و لوازم حل این مشکلات است. خوشبختانه در حال حاضر هم در وزارت امور اقتصادی و دارایی و هم در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، از این لحاظ کم‌بهره نیستیم و به قول فقها، به نظر می‌رسد هم مقتضی موجود باشد و هم مانع مفقود!

ثالثاً، تجهیز نظام بانکی با آخرین پیشرفت‌ها و راه‌آورد‌های علمی و فنی و ارتباط هر چه بیشتر با بانک‌های اسلامی جهان، خصوصاً بانک‌های اسلامی شاخص در زمینه آموزش و پرورش و آشنایی با ابزارهای جدید مالی، سهل‌الوصول، زودبازده و حذف

مقررات زاید (Deregulation) که در ترمینولوژی ما به غلط "مقررات‌زدایی" ترجمه شده است! رابعاً، تداوم بازنگری در مجموعه قوانین و مقررات ناظر بر سیستم بانکی کشور که از نخستین دوره تصدی شادروان دکتر نوربخش در بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران آغاز گردید و همانگونه که اشاره شد، هم‌اکنون نیز با حمایت بیدریغ جناب آقای دکتر شبانی در حوزه معاونت اقتصادی بانک در جریان است؛ و سرانجام آشنایی کامل با تعریف و اهتمام در "بازتعریف" واژگان مربوط و مصطلح در اقتصاد و بانکداری اسلامی.

باکمال تأسف باید اذعان داشت که

در طول اجرای نسبتاً قابل‌ملاحظه نظام

بانکی جدید، قسمت اعظم نیازهای مالی از

محل تسهیلات کوتاه‌مدت تأمین شده است

و این نقطه‌ضعفی است که نظام بانکداری

اسلامی ما را از قالب اصلی خود خارج

ساخته است.

در نیل بدین منظور، همواره این کلام بسیار حایز اهمیت آیت‌الله عمید زنجانی، ریاست محترم دانشگاه تهران را در "همایش الگوی جدید بانکداری اسلامی" به یاد داشته باشیم که «یکی از نقاط تاریک در اقتصاد اسلامی، مساله پول است و پیدا کردن مفهوم پول در اقتصاد اسلامی بسیار دشوار است... در فقه اسلامی، نقدین (سکه طلا و نقره) وجود دارد که خود نقش کالا را ایفا می‌نماید و با مفهوم پول در اقتصاد امروز متفاوت است. پول، مبنای بانکداری است؛ بدون تعریف و شناخت آن، ابهام بزرگی به وجود خواهد آمد و بدین ترتیب، چاره‌ای جز تبیین مفهوم پول نداریم... معضل کنونی، عدم‌معادل‌سازی مفاهیم اقتصادی است»^(۱۰)، نکته‌ای بسیار مهم و قابل‌تأمل که ما در موارد مشابه، از جمله تفاوت‌های اساسی "نرخ بهره" و "نرخ سود"^(۱۱) و اثرات نامطلوب ناشی از این عدم‌توجه به شناخت مفاهیم مورد بحث در اقتصاد اسلامی و به تبع آن در بانکداری اسلامی، در جریان عمل، شاهد و ناظر آن هستیم. والسلام

پی‌نوشت‌ها

۱) نگرشی بر ابعاد مسایل اساسی نظام بانکداری بدون ربا در تجربه جمهوری اسلامی ایران / مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات چهارمین سمینار بانکداری اسلامی / یک دهه عملکرد بانکداری اسلامی در ایران / ۱۰ و ۱۱

شهریور سال ۱۳۷۲ / انتشارات موسسه بانکداری ایران / صفحات ۱۹۹-۱۷۶.

۲) سعید جمشیدی / بررسی و تحلیل مشارکت مدنی در بانکداری اسلامی در ایران / پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی نگارنده / موسسه بانکداری ایران / اردیبهشت ۱۳۷۲.

۳) سیدعباس موسویان / مبانی فقهی و حقوقی الگوی جدید بانکداری بدون ربا / مجموعه مقالات هفدهمین همایش بانکداری اسلامی / انتشارات موسسه عالی بانکداری ایران / شهریور ۱۳۸۵ / صفحات ۱۸۷-۱۵۹.

۴) دسته‌بندی جدید سیستم بانکی با اجرای الگوی جدید بانکداری بدون ربا، برگرفته از بیانات حجت‌الاسلام سیدعباس موسویان در "همایش الگوی جدید بانکداری اسلامی" / اطلاعات / بورس (بانک و بیمه) / پنجشنبه ۲۳ آذر ۱۳۸۵ / صفحه ۲۴.

۵) الگویی جدید برای بانکداری بدون ربا / دنیای اقتصاد / سه‌شنبه ۲۸ آذر ۱۳۸۵ / برگرفته از سخنرانی وزیر امور اقتصادی و دارایی.

۶) الگوی جدید بانکداری بدون ربا تدوین شد / اطلاعات / بورس / سه‌شنبه ۲۸ آذر ۱۳۸۵ / برگرفته از سخنرانی دکتر ابراهیم شبانی، ریاست کل بانک مرکزی ایران و نیز برگرفته از شماره دی ماه ۱۳۸۵ پیام بانک / نشریه امور فرهنگی و روابط عمومی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران / دکتر شبانی در همایش بانکداری عنوان کرد: نظام بانکی پرچمدار توسعه کشور / صفحات ۱ و ۵.

۷) مأخذ نخستین شماره فوق / برگرفته از سخنرانی سیدحمید پورمحمدی، معاونت وزیر امور اقتصادی و دارایی.

۸) محمدحسین دانایی / الگوی جدید برای رنگ‌آمیزی سیستم بانکی! / بانک و اقتصاد / فروردین ۱۳۸۶ / صفحه ۳۲.

۹) دکتر حسین حشمتی مولایی / طرحی برای جداسازی بازار پول از بازار سرمایه / بانک و اقتصاد / فروردین ۱۳۸۶ / صفحات ۳۲-۲۹.

۱۰) دکتر سیدمحمدحسین عادل، ریاست کل اسبق بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که خود از نویسندگان، پژوهشگران و صاحب‌نظران گرانقدر پولی و بانکی به‌شمار می‌روند، بر همین نکته تأکید دارند: «... در ادبیات اقتصادی و در موضوع بانک مرکزی، پول را به مهمات تشبیه کرده‌اند. چیزی که به کارگیری اشتباه آن خطرناک است و به فاجعه منتهی می‌شود. بنابراین، نمی‌توان با پول هر کاری را به‌دلخواه و بی‌قاعده انجام داد.» (دکتر سیدمحمدحسین عادل / قدرت ناشی از پول / سرمقاله شرق / پنجشنبه ۲۸ اردیبهشت ۱۳۸۵ / صفحات ۱ و ۲ و نیز بنگرید به مقاله بازی با پول / اطلاعات / پنجشنبه ۴ خرداد ۱۳۸۵ / صفحه ۱۹ از نگارنده).

۱۱) نرخ بهره یا نرخ سود؟ / بانک و اقتصاد / تیرماه ۱۳۸۵ / صفحات ۴۴ و ۴۵ / گفتگوی خانم اعظم هوشمند با نگارنده و نیز روزنامه پول / دوشنبه ۶ شهریور ۱۳۸۵ / با ذکر مأخذ.